

Zbyněk Fiala: Volební rok

- CZ24 News | 8. ledna 2024

ČESKO: Nevěřte tvrzení, že kdyby volby mohly něco změnit, dávno by je zakázali. To by se do nich nevládalo tolik peněz. Nejvíc právě teď, protože v půli ledna začne ostrý souboj o to, kdo se utká v prezidentských volbách ve Spojených státech.

Nejdůležitějším znakem letošního roku budou volby všeho druhu, u nás v červnu evropské a někdy v říjnu senátní a krajské. Mnohem důležitější však budou všeobecné volby ve Spojených státech druhé úterý v listopadu, jejichž úkolem je letos i volba prezidenta. Tyto volby může ovlivnit nemálo zahraničních událostí, jako je možný výsledek válek na Ukrajině a v Izraeli nebo prudký výkyv ekonomiky v podmínkách rozpadající se globalizace. Ekonomické problémy by nejlépe ohlásil pokles kurzu dolaru, který začíná ztrácet postavení v obchodech s energiemi a v obchodní výměně některých členských států BRICS, nejvíc mezi Ruskem a Čínou. Zatím to není moc, ale je to trend.

Klíčová bitva však bude uvnitř Ameriky, kde zatím soupeří posilující bývalý prezident Donald Trump a stále nepříznivěji hodnocený současný prezident Joe Biden. Sílí pokusy rozhodnout to za zády voličů, a pak by něco bylo na tom tvrzení, že občané nesmí dostat ve volbách zásadnější šanci. Nejvyšší soud USA v pátek ohlásil, že rozhodne, zda může Donalda Trumpa zbavit práva na účast v prezidentských volbách na základě 14. dodatku americké ústavy, který to vylučuje u osob s podílem na protivládním „povstání nebo rebelii“. Tím se myslí násilné obsazení Kongresu 6. ledna 2021, u kterého sice Trump nebyl, ale toho dne řečnil a nevyslovil se proti.

Ale také v režii Republikánů se vaří nějaká ta voda. Na konci roku sněmovna přijala usnesení, že je namístě vyšetřování prezidenta Joe Bidena pro případnou ústavní žalobu za korupci. Jde o to, zda se Joe Biden ještě jako Obamův viceprezident podílel na tom, jak jeho syn Hunter prodával přístup ke svému otci nebo podnikatelsky využíval zastrašování jeho jménem. Hunter už byl na podzim předvolán příslušným sněmovním výborem, ale došel jen ke kongresovému schodišti, zvolal: „Tady mě máte!“, obrátil se, pronesl pár slov do nastavených mikrofonů a vrátil se domů. Výbor to chce vyhodnotit jako pohrdání ústavní autoritou, což může mít trestní důsledky samo o sobě. Vrší se však svědectví, která ohrožují samotného prezidenta.

Kdyby došlo na ústavní žalobu, skončí taky u Nejvyššího soudu, který má poslední slovo po Senátu, kde by se to řešilo. Ale dokonce i samotné volby mohou mít umělý konec. Nemusí to být tak, jako v listopadu 2000, kdy Nejvyšší soud ukončil přepočty hlasů na Floridě a prezidentem se stal s rozdílem pár hlasů v tomto klíčovém státě George Bush mladší (protikandidát Al Gore současně ustoupil). Mohou do toho postupně vstupovat i jiné orgány, kdyby volby zhavarovaly kvůli právním překážkám, zdraví nebo neřešitelným sporům ve Sboru volitelů, který hlasuje o vítězi voleb na základě volebních výsledků kandidátů v jednotlivých státech. Poslední slovo by měla Sněmovna reprezentantů, ve které by se však hlasovalo na pozměněném principu „jeden stát, jeden hlas“.

Sněmovna tak může stát na vrcholu pyramidy zhruba deseti tisíc osob, které rozhodnou o prezidentovi USA, přestože je většinou nikdo nezná. Na tuto málo známou skutečnost upozornila studie Brookings Institution:

„Je pravděpodobné, že rok 2024 bude probíhat podle očekávání. Trump a Biden vyhrají nejvíce primárek a stanou se kandidáty svých stran. A jeden z nich dále získá hlasy ve Sboru volitelů a v lednu 2025 převezme vládu. Je však důležité si uvědomit, že neexistuje žádná záruka, že rok 2024 bude probíhat obvyklým způsobem. Po cestě může dojít k překvapením, která lidi šokují a destabilizují systém. 8 567 delegátů sjezdu, 594 členů národních výborů stran, 535 členů Sboru volitelů a 435 členů Sněmovny reprezentantů dává dohromady něco přes 10 000 lidí. Nacházíme se v

neprobádaných vodách na několika frontách a cestou bychom měli očekávat podivný vývoj. Deset tisíc lidí, které neznáme, by mohlo sehrát rozhodující roli při rozhodování o tom, jak se s těmito překvapeními vypořádat a určit obsazení nejdůležitějšího úřadu Spojených států.“

https://www.brookings.edu/articles/ten-thousand-people-could-decide-the-presidential-election/?utm_source=pocket_saves

Je tu však i krásná demokratická tradice, která bude patrná už 15. ledna ve státě Iowa. Nebudou to primárky, ale volební shromáždění (*caucus*) na nejnižší úrovni volebních okrsků, mezi sousedy. Účastní se registrovaní voliči dané strany, v lednu tedy Republikánů. Hned u vchodu se jich služba zeptá, kterému z kandidátů dají příchozí přednost. Smí se přitom agitovat. Ti rozhodnutí se dají do společného hloučku podle svých preferencí, ti nerozhodnutí mají hlouček zvlášť.

Pak probíhá fáze, kdy stoupenci jednotlivých kandidátů vysílají delegáty do sousedních hloučků a hučí do nich. Nerozhodnutí mohou obcházet celý sál a poslechnout si argumentaci, nebo i klást otázky. Po nějakém čase to skončí a počítá se, kolik lidí je kde. Ti nad 15 % postupují do druhého kola. Tam se situace opakuje, ale ti rozhodnutí s postupovým umístěním už nemohou svůj hlas změnit. Zato poražení tvoří koalici a lákají nerozhodnuté k pokusu o novou šanci. Nakonec se to znovu sečte, stanoví pořadí a nahlásí se do stranického ústředí státu. Následuje volba delegátů na volební konferenci, která bude v červenci v Milwaukee vybírat prezidentského kandidáta Republikánské strany. V Iowě 15. ledna se bude zdát jasný předem.

https://en.wikipedia.org/wiki/Iowa_caucuses

Kdyby měly volby proběhnout mezi současnými vedoucími kandidáty, jak je ukazují průzkumy veřejného mínění, je to souboj Biden – Trump, ve kterém by Trump hladce vyhrál. Sázkaři mají jasno, vidí to v poměru Trump 38, Biden 29, když si nechávají prostor i pro černé koně, kteří se plouhají pod 10 procenty. Ve volebních preferencích v jednotlivých státech to není úplná jednosměrka, třeba ve Virginii měl Biden v pátek náskok 6 bodů na Trumpem. Ale v Iowě, která může nastavit trend, vede Trump o 8 bodů. A protože Demokraté svůj „*caucus*“ v tomto státě odložili až na „superúterý“ 5. března, tedy o několik týdnů později, může to ovlivnit situaci v celé zemi.

„Joe Biden, demokraté a skupina Nikdy Trump jsou k smrti vyděšení, protože vidí, že průzkumy ukazují vítězství prezidenta Trumpa ve všeobecných volbách,“ řekl republikánský mluvčí Steven Cheung podle britské stanice BBC, která to má od svého amerického partnera CBS News. Proto se začalo šermovat se 14. dodatkem z roku 1868, tedy z období před prvními volbami po občanské válce. Teď to použil Nejvyšší soud v Coloradu a je snaha přenést podobná rozhodnutí i do dalších států, přestože volby prezidenta Spojených států jsou federální záležitostí. Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, které se čeká „v nejbližších dnech nebo týdnech“ by proto bylo konečné. Jak může dopadnout?

Podívejme se nejprve, co stanovuje 14. dodatek ve svém třetím oddíle, který nás nejvíc zajímá:

„Nikdo nesmí být senátorem nebo poslancem v Kongresu, volitelem prezidenta a viceprezidenta, ani nesmí zastávat žádnou civilní nebo vojenskou funkci pod Spojenými státy /pod vládou USA?/ nebo kterýmkoliv státem, kdo jako člen Kongresu nebo důstojník Spojených států, člen zákonodárného sboru kteréhokoli státu nebo výkonný či soudní úředník kteréhokoli státu se přísežně zavázal podporovat Ústavu Spojených států, ale pak se zapojil do povstání nebo vzpoury proti ní nebo poskytl pomoc či útěchu jejím nepřátelům. Kongres však může dvoutřetinovou většinou hlasů každé sněmovny tuto neschopnost odvolat.“

<https://constitution.congress.gov/browse/amendment-14/section-3/>

Je to dlouhé, je to složité, je tam vyjmenována spousta funkcí, ale o samotném prezidentovi tam není ani slovo, jen o jeho volitelích. Americký volební systém je nastaven spíše na udržení kontinuity, proto volba prezidenta není přímá, i když se o ní tak občas nepřesně referuje. Rozhodne až Sbor volitelů, který by se měl řídit výsledkem voleb v příslušném státě, ale ne všechny státy to mají takhle uzákoněno. Uvedení volitelé prezidenta jsou tedy v tom dodatku zmíněni, prezident ne. Mluví se tam o exekutivě, ale prezident? Je tam výraz, že se to týká těch „*under the United States*“, tedy těch „pod“, ale prezident je „nad“.

Něco jiného je občanská válka, na kterou 14. dodatek reaguje, aby zabránil přenesení ničivých starých sporů do mírové budoucnosti, a něco jiného jsou projevy nespokojenosti občanů. Ústava je přece jejich dílem, jak upozorňují úvodní slova ústavy „*We the People of the United States*“, oni jsou tím konečným suverénem.

To měl ostatně na mysli i bývalý český prezident Miloš Zeman, který ve svém opožděném vánočním projevu poukázal na zoufalé zaostávání vlasti, a že by se s tím mělo něco udělat:

„Toto zaostávání mně připomíná situaci před více než třiceti lety, kdy jsem veřejně kritizoval tehdy vládnoucí komunistický režim a obviňoval jsem tento režim z neschopnosti jeho politiků. Je mi velmi líto, že základní příčinu našeho současného zaostávání rovněž vidím v neschopnosti politiků, protože ostatní země se s problémy, jako je válka na Ukrajině nebo energetická krize, dokázaly vyrovnat daleko lépe než my patrně proto, že mají schopnější vlády.“

Potřebujeme tedy lepší vládu. Od toho jsou volby, kterých odpovědný občan využije. Ale co když nám nynější vládní neschopnost přerůstá přes hlavu?

„Listina jako jedno ze základních občanských práv uvádí právo na občanskou neposlušnost. Ať už formou stávek, demonstrací, bojkotů a jiných forem nenásilných protestů. Chtěl bych vám, vážení a milí spoluobčané, proto do budoucího roku popřát odvahu k neposlušnosti,“ řekl nakonec bývalý prezident Zeman.

Jsou chvíle, kdy lid musí mít poslední slovo. Nejen v Americe.

Mimochodem, ještě ty prachy. Tu a tam se u někoho najdou velké peníze, které nemají jasný zdroj, a dotčená osoba jde sedět, jako doktor Rath, nebo taky ne. „Kdyby se stejně jako Rath odposlouchávali tři roky všichni, sedět půjdou všichni“, pravil zkušený policista. Často jde o peníze do černých volebních fondů stran. Oficiální volební fondy jsou volebními zákony omezeny, ale s tím se pak nedá vyhrát.

Jak je to s volebními fondy v Americe? Na konci roku Biden vedl.

AUTOR: Zbyněk Fiala

[ZDROJ](#)